

Posudek oponenta habilitační práce

Uchazečka: PhDr. Magdalena Nespěšná Hamsíková, Ph.D.

Ústav dějin křesťanského umění Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy

Habilitační práce: Zámek Horšovský Týn. Šlechtické sídlo jako zrcadlo života jeho obyvatel kolem poloviny 16. století

Oponentka: PhDr. Blanka Kubíková, Ph.D.

Pracoviště oponentky: Národní galerie v Praze

Téma habilitační práce dr. Nespěšné Hamsíkové, tedy zhodnocení architektury a výzdoby renesančního zámku Horšovský Týn v kontextu osudu, společenského postavení a sociálních vazeb jeho stavebníka Jana ml. z Lobkovic a jeho rodiny, představuje velmi záslužný počín. Jde o významnou středověkou a renesanční památku spjatou s důležitým představitelem české aristokracie, která přesto na komplexní pojednání stále ještě čekala. Autorka k tomuto nesnadnému úkolu, vyžadujícímu víceoborové znalosti, přistoupila velmi zodpovědně. Mohla se opřít o své rozsáhlé znalosti zejména v oblasti středověkého a raně novověkého malířství - kde patří k našim předním odborníkům - které rozšířila důkladným studiem a výzkumem spojujícím poznatky historické, uměleckohistorické s aktuálními výsledky stavebněhistorického a archeologického průzkumu i restaurátorských analýz.

Stanovenému tématu odpovídá přehledné členění práce. Po úvodu pojednávajícím o historii lobkovického rodu a životě stavebníka autorka představila detailně dosavadní bádání o Horšovském Týnu, kde upozornila a vyvrátila některé tradované omyly (významné jsou zejména změny v dataci stavebních prací). Následuje část věnovaná stavebním dějinám zámku, která je zahájena pojednáním o středověkém biskupském hradu začleněném později do renesanční stavby, jejíž etapy jsou podrobně rozvedeny. Kapitola je pojednána v širokém kontextu italské i středoevropské architektury s uvedením řady analogií. Navazující kapitola je věnována malířské, sgrafitové a sochařské výzdobě zámku, kterou autorka analyzuje velmi pečlivě, uvádí systematicky všechny zjištěné části a prvky výzdoby zámeckých exteriérů a interiérů, což pokládám za mimořádně záslužné pro utvoření celkového obrazu. Malby, sgrafitta a další výzdobné prvky jsou posuzovány z hlediska stylového i ikonografického, opět s uvedením početných analogií a návrhem na připsání ke stylovým okruhům. Omezujícím faktorem jsou pochopitelně početné ztráty výzdoby v minulosti i následné retuše. Zajímavé jsou některé postřehy, jako např. využívání stejného ornamentálního motivu meandru na nástěnné malbě s výjevem zasedání soudu v hlavním sále východního křídla zámku a

analogicky i na návrzích pro malby na Pražském hradě nebo na reliéfu Královského letohrádku v Praze, které navíc autorka přesvědčivě interpretuje jako oblíbené motivy v habsburském prostředí se symbolickým významem. Koresponduje to i s jejím názorem hledat autora této horšovskotýnské malby mezi umělci činnými u habsburského dvora, což je z mnoha důvodů logické. Uvedení možného autorství Hannse Sebaldy Lautensacka či umělce z jeho okruhu pro návrh maleb kaple sv. Zikmunda v katedrále sv. Víta na Pražském hradě i jeho účast v Horšovském Týnu, je podnětný návrh, který si zaslouží dalšího výzkumu. Otevírá nové možnosti v problematice malířské činnosti na Pražském hradě kolem poloviny 16. století, jež je stále značně nejasná. Cenný je také výklad ikonografického programu maleb v kapli v západním paláci horšovskotýnské rezidence podle Lutherova výkladu, kde autorka zúročila své rozsáhlé znalosti, jež v této oblasti nabyly díky dlouhodobému zájmu o tvorbu Lucase Cranacha a jeho ohlasu, završenému úspěšnou disertací *Lucas Cranach a malířství v českých zemích 1500–1550* publikovanou v roce 2016. Pozitivním rysem je též autorčino povědomí o masívním využívání grafických předloh v dobové umělecké a řemeslné praxi. Výborný přehled v grafické produkci jí umožnil věrohodná a často nová určení inspiračních zdrojů, což je velmi přínosné. Přesvědčivě většinou vyznívají i interpretace výzdobných celků a jejich námětů ve vztahu ke společenskému postavení Jana ml. z Lobkovic, což je nejvíce patrné u výjevu zasedání soudu, ale též v motivech oslavujících alianci s předními českými rody, posílenou nově utvářenými příbuzenskými svazky v politicky neklidných letech po polovině 16. století. Fragmentární stav dochování většiny nástěnných maleb a mnoha sgrafit bohužel znesnadňuje plné pochopení původních ideových záměrů, a tak u některých nálezů můžeme o jejich významu i ikonografickém programu pouze utvářet hypotézy, což však pokládám také za záslužné. V tomto ohledu je pro mě zajímavý nápis *Pýramos a Thisbé* na štítu v podkroví jižního křídla, a to na západní straně, jenž nejspíš patřil k nedochovanému vyobrazení z Ovidiových *Proměn*, jedinému mytologickému námětu výzdoby, o němž víme. Protějšek na východní straně tvoří postavy sv. Jana a Kryštofa, patroni stavebníka a jeho syna, a výjev Zmrtvýchvstání Krista. Bylo by záslužné zamyslet se nad významem tohoto motivu (věčná láska ?), a to i ve vztahu k vyobrazením na východní straně a výjevům akcentujícím manželství a příbuzenské aliance v dalších částech zámku.

Jako pozoruhodnou hodnotím též hypotézu ohledně vztahu obnovení panovnického cyklu na Pražském hradě na vnější fasádě královského paláce k oslavám vjezdu císaře Ferdinanda I. do Prahy po císařské korunovaci v roce 1558. Efemérní charakter těchto maleb však vylučuje korespondence mezi arcivévodou Ferdinandem a jeho otcem, kterou publikovala Eliška Fučíková (2017).

Vzhledem ke snaze prozkoumat a postihnout zámek Horšovský Týn jako celek a jako zrcadlo života jeho obyvatel, postrádám v závěru práce zevrubnější shrnutí dosažených zjištění. Uvítala bych porovnání Horšovského Týnu s jinými významnými renesančními sídly v českých zemích. Autorka sice v textu v jednotlivých kapitolách dílčí srovnání provádí a prokazuje tak, že je s literaturou i problematikou dobře obeznámena, nicméně závěrečné zhodnocení Horšovského Týna by bylo užitečné více rozvést v kontextu koncepce a výzdoby rožmberských, hradeckých nebo pernštejnských zámků, tedy rezidencí aristokratů zastávajících podobné významné úřady, z nichž Rožmberkové, páni z Hradce či Švamberkové tvořili s Janem ml. z Lobkovic příbuzenskou i politickou alianci.

Na závěr jen drobná formální připomínka pro přípravu práce k publikování, neboť nevýhodou předložení dosud tiskem nevydaného rukopisu je, že většinou ještě neproběhly důkladné redakční práce. Věřím, že stať vyjde brzy knižně a různé překlepy budou opraveny (např. s. 29, projekt Palatinum místo Palatium, s. 29 Jan straší z Lobkovic, s. 39, řebříček místo žebříček, s. 135 Adam ze Šternbrka na Zelení hoře apod.), podobně i drobné jazykové chyby (např. s. 171 na Vídeňském Hofburgu, Habsburské reprezentace místo habsburské reprezentace), nebo nedotažené jazykové úpravy (s. 91: ...jehož původ jde k návrhu průčelí kostel Sta Maria presso San Satiro od Donata Bramanteho, který obdobně využil své grafiky sv. Jiří na koni i Hans Burgkmair, který...). Pozornost si zaslouží též důkladná korektura italských výrazů a jmen (např. Sforzesco nikoli Sforcesco, Sala místo Salla, Averlino místo Averulino, Sant' Ambrogio nikoli Ambroggio, Scuola ne Schuola, al secco nikoli all secco, Piero nikoli Pierro, all' antica nikoli all' antika).

Tyto drobné výhrady nicméně neubírají práci na její hodnotě, kvalitě a přínosu založenému na příkladném víceoborovém přístupu. Závěrem tedy konstatuji, že habilitační práce PhDr. Magdaleny Nespěšné Hamsíkové Ph.D. **splňuje** požadavky standardně kladené na habilitační práce v oboru dějin umění a ráda ji doporučuji k úspěšnému ukončení habilitačního řízení.

V Praze dne 20. ledna 2024

PhDr. Blanka Kubíková, Ph.D.